

Krachtenveldanalyse broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland

Versie zomer 2021

❖ Inhoudsopgave

Krachtenveldanalyse broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland	1
H1. Inleiding	2
H2. Krachtenveldanalyse	3
H3. Positie van de broedplaats	5
H4. Advies en reflectie	7
Bijlage 1. Bronnen	9
Bijlage 2. Toelichting per partij	10

Datum: 25 augustus 2021

Auteurs: Suze Koster, Marijn Stouten, Jitske van Popering-Verkerk

Dit advies op maat is opgesteld door de Taskforce Governance van de broedplaats zoetwater Schouwen-Duiveland, onderdeel van het IBP-VP gebiedsplan Zuidwestelijke Delta. De Taskforce wordt geleid door GovernEUR | Erasmus Universiteit Rotterdam.

H1. Inleiding

❖ Doel

Het krachtenveld van de Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland bestaat uit verschillende partijen die gezamenlijk werken aan oplossingen voor droogte op het eiland. Wanneer verschillende partijen in verschillende verbanden samenwerken, kan het lastig zijn om overzicht te houden als het gaat om de posities en percepties van partijen waarmee wordt samengewerkt. Rollen, doelen en invloed van de partijen in het krachtenveld blijven op de achtergrond, terwijl ze wel invloed hebben op voortgang van de broedplaats. Inzicht in het krachtenveld helpt bij het zetten van vervolgstappen in de broedplaats zoetwater en het realiseren van gedeelde ambities.

Binnen de broedplaats is behoefte kenbaar gemaakt om de positie van de broedplaats en de relaties met partijen beter in beeld te brengen. Recent zijn de betrokken actoren geïnventariseerd met een stakeholderanalyse (Swiers, 2021). Dat biedt een breed overzicht van alle relevante partijen rond het vraagstuk van (zoet)watervoorziening op Schouwen-Duiveland. In deze krachtenveldanalyse gaan we een stap verder door de posities, onderlinge dynamiek en relevante spanningen tussen de partijen te analyseren. Het doel is om het krachtenveld van de Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland in beeld te brengen en op basis hiervan advies te geven over het verder versterken van de interbestuurlijke samenwerking.

❖ Krachtenveldanalyse: kenmerken en aanpak

De krachtenveldanalyse is een verdiepende vervolgstap op de stakeholderanalyse. Een krachtenveld analyse heeft een aantal kenmerken. Ten eerste is het krachtenveld *visueel*, waardoor posities in beeld komen en letterlijk zichtbaar wordt hoe de broedplaats samenwerkt met partijen. Aan de hand hiervan is het mogelijk om met elkaar te *reflecteren* op de posities, relaties en samenwerking. Wanneer hieruit aandachtspunten of kwetsbaarheden blijken, kunnen concrete *actiepunten* voor de broedplaats worden geformuleerd. Zo helpt de krachtenveldanalyse om de *samenwerking* te versterken en zo effectief mogelijk in te richten (Bekkers, 2017). Voor dit moment is deze reflectie en het formuleren van actiepunten uitgevoerd door de Taskforce Governance. Een krachtenveld is echter *dynamisch*, en regelmatige reflectie blijft nodig om de samenwerking ook meerjarig effectief in te richten.

De krachtenveldanalyse voor de Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland is opgebouwd uit vijf stappen:

Stap	Resultaat
1. Welke partijen zijn betrokken bij de Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland?	Deze vraag is reeds beantwoord in de stakeholderanalyse (Swiers, 2021)
2. Wat zijn de belangrijkste kenmerken (rol, belang, invloed, relaties, betrokkenheid) van deze partijen?	Informatie per partij is verzameld als basis voor stap 3.
3. Welke posities nemen de partijen in rond de opgaven van de Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland	Analyse en visualisatie in H2
4. Hoe verhoudt de samenwerking in de Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland zich tot het krachtenveld?	Analyse en visualisatie in H3
5. Is er sprake van aandachtspunten of kwetsbaarheden in het krachtenveld, en welke adviezen kunnen hierop geformuleerd worden?	Conclusie en aanbevelingen in H4

H2. Krachtenveldanalyse

❖ Assen van het krachtenveld

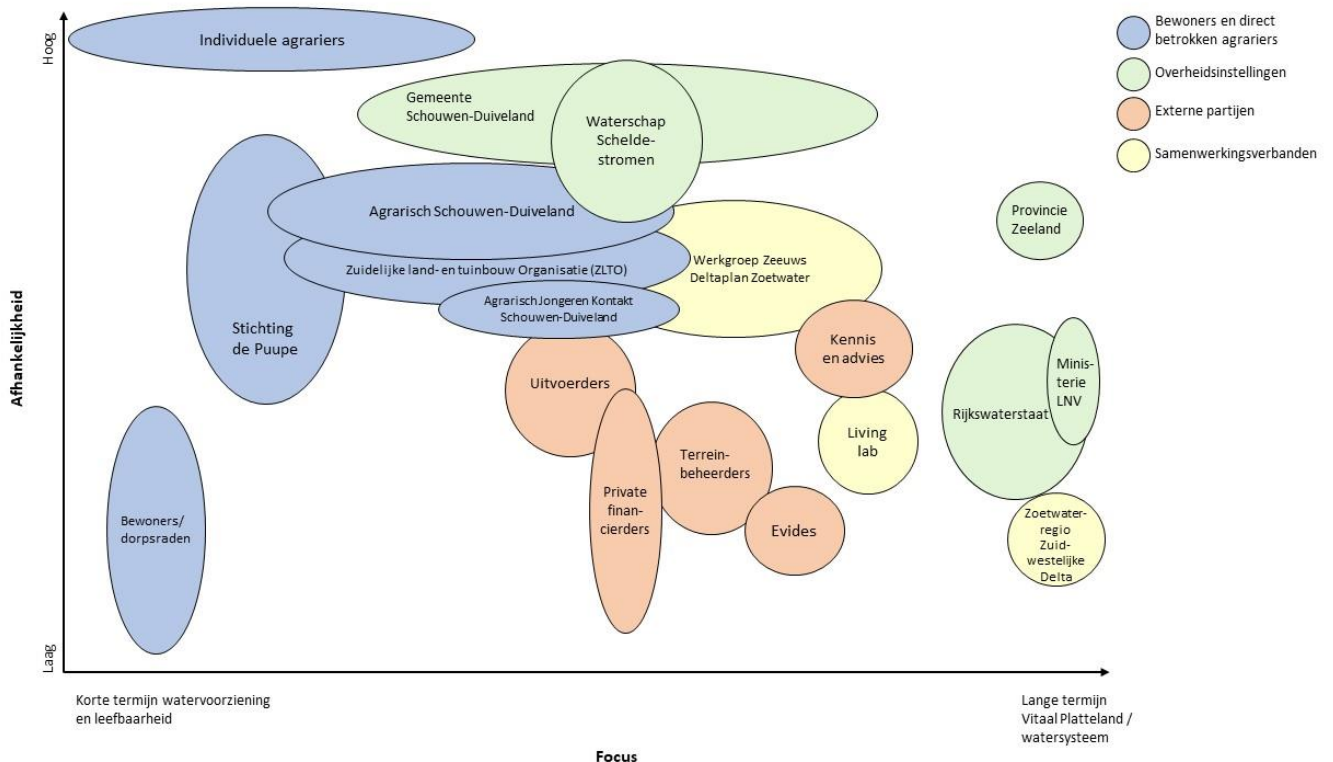
Om het krachtenveld in beeld te krijgen, hebben we twee assen benoemd die bepalend zijn voor de positie van de partijen. De verticale as is de mate van afhankelijkheid van de partijen. Ofwel, in hoeverre men binnen de broedplaats afhankelijk is van deze partij in de besluitvorming over en realisatie van de plannen. De horizontale as is de termijn waarop partijen focussen. Daarbij maken we onderscheid tussen de uitersten van een korte termijn zoetwatervoorziening en leefbaarheid, en het lange termijn watersysteem en het vitale platteland.

Notie bij afhankelijkheid

In veel stakeholderanalyses ligt de nadruk op de invloed die een partij heeft. Zo wordt vaak gewerkt met 'ringen van invloed' (Factor C, Rijksoverheid; Swiers, 2021). Wetenschappers duiden invloed als één van de centrale begrippen, waarbij het vaak in de breedte gaat om de invloed die een stakeholder kan uitoefenen op een proces of besluit (o.a. Boje & Whetten, 1981; Hermans & Van der Lei, 2012; Varvasovszky & Brugha, 2000). De broedplaats is echter bij uitstek een vorm van netwerksamenwerking. Geen van de partijen kan de doelen alleen realiseren. Daarom kiezen we voor afhankelijkheid, waarin de wederzijdse belangen en invloeden samenkomen, en wat een goed begrip is om de posities van partijen ten opzichte van gedeelde doelen (zoals de doelen in de broedplaats) te benoemen (Koppenjan & Klijn, 2004; Logsdon, 1991).

❖ Krachtenveld

Op basis van de *mate van afhankelijkheid* en de *focus* op oplossingen voor (zoet)watervoorziening zijn de belangrijkste partijen gepositioneerd. Dit figuur is onderstaand weergegeven. We lichten het krachtenveld kort toe. Een overzicht waarin de posities van de partijen worden toegelicht, is opgenomen in bijlage 2.

❖ Analyse

In de visuele weergave van het krachtenveld is een aantal opvallende punten te onderscheiden.

De kernpartijen in de broedplaats zoetwater zijn de agrariërs (verenigingen, stichtingen en individueel), gemeente Schouwen-Duiveland, waterschap Scheldestromen en provincie Zeeland. Zij spelen een belangrijke rol in de besluitvorming en realisatie van zoetwatervoorzieningen, waardoor de afhankelijkheid van deze partijen groot is. Hun focus verschilt. Logischerwijs richten de ondernemers zich vooral op een korte en middellange termijn watervoorziening. Gemeente en waterschap richten zich vooral op de middellange termijn, provincie en nationale overheden op de lange termijn. Deze focus is ook logisch gezien de activiteiten van deze partijen. Betrokken agrariërs hebben baat bij een robuuste watervoorziening op de korte termijn, zodat hun bedrijf kan blijven bestaan en de landbouw rendabel blijft. Overheden kijken vanuit hun rol in beleid meer naar de middellange en lange termijn.

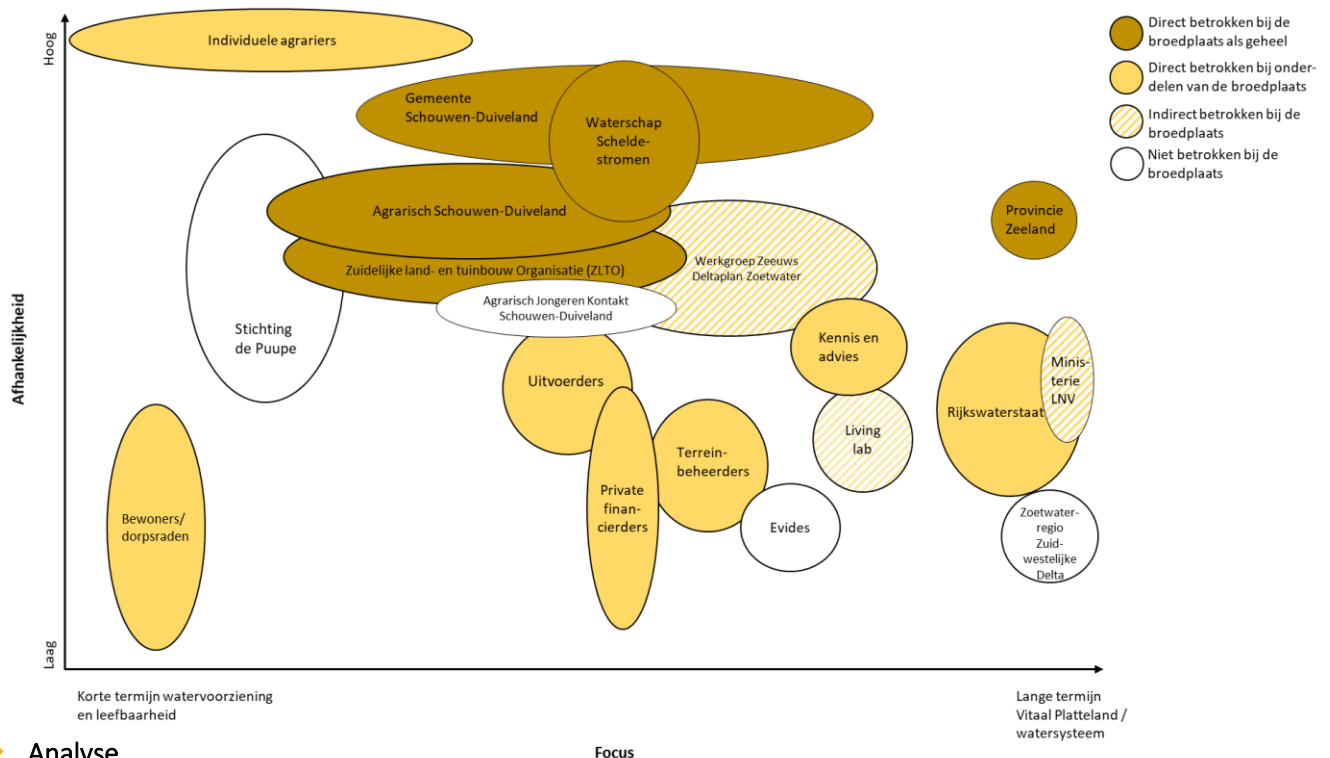
De gemeente Schouwen-Duiveland, ASD, ZLTO, ZAJK en individuele agrariërs zijn in het krachtenveld horizontaal uitgestrekt. De reden hiervoor is dat zij zich zowel richten op oplossingen voor de korte als op de (middel)lange termijn. Zij zoeken een balans tussen oplossingen voor verdroging en verzilting op korte termijn, die zich ook zullen uitbetalen op de middellange en lange termijn. Zo komen de korte en (middel)lange termijn samen; ze proberen daarmee de oplossingen van vandaag te koppelen aan de oplossingen van morgen.

Afhankelijkheid van partijen kan in de tijd veranderen. De afhankelijkheid kan hoger worden of lager. Daarom zijn bewoners, stichting 'de Puupe' en Rijkswaterstaat verticaal gespreid. Voor de bewoners van Schouwen-Duiveland is zoetwatervoorziening een opgave die (nog) niet direct raakt aan hun leefomgeving. Dat kan in de toekomst veranderen, bijvoorbeeld als gedacht wordt aan fysieke ingrepen vlakbij een dorpskern. In dat geval wordt de afhankelijkheid van bewoners minder laag. Een veranderende afhankelijkheid zien we ook bij stichting 'De Puupe'. Het plan van deze stichting voor externe wateraanvoer kan rekenen op draagvlak bij een deel van de agrariërs en de lokale politiek. Momenteel wordt de (financiële) haalbaarheid van het plan onderzocht. De uitkomsten zullen invloed hebben op het draagvlak van 'de Puupe' waardoor de afhankelijkheid verandert. Tot slot is de afhankelijkheid van Rijkswaterstaat veranderlijk. Dit kan vooral veranderen als de maatregelen in de fieldlabs gaan raken aan de wettelijke taken van Rijkswaterstaat. Verder kunnen interventies door Rijkswaterstaat in het Grevelingenmeer, Volkerak Zoommeer of Schelde-Rijnkanaal indirect invloed uitoefenen op het watersysteem en de zoetwatervoorziening van Schouwen-Duiveland.

H3. Positie van de broedplaats

❖ Betrokkenheid bij de broedplaats

De partijen in het krachtenveld van de Broedplaats Zoet Water Schouwen-Duiveland zijn in verschillende mate betrokken bij de broedplaats. We hebben deze in vier categorieën ingedeeld: partijen die betrokken zijn bij de broedplaats als geheel, partijen die direct betrokken zijn bij specifieke onderdelen van de broedplaats (bijvoorbeeld bij field labs, quick scans of specifieke onderzoeken), partijen die indirect betrokken zijn (bijvoorbeeld door personele unies of via ad hoc contact), en partijen die niet betrokken zijn bij de broedplaats. Dit levert het onderstaande beeld op.

❖ Analyse

Uit dit beeld wordt duidelijk dat de meeste relevante partijen direct of indirect betrokken zijn bij de broedplaats. Daarin is een duidelijke gelaagdheid zichtbaar van een kleine kern van partijen die de broedplaats als geheel trekt (gemeente, waterschap, ASD, ZLTO, provincie) en partijen die in een concreet gebied bij een project of fieldlab betrokken zijn (agrariërs, uitvoerders, terreinbeheerders, kennis- en adviespartijen, Rijkswaterstaat, dorpsraden).

In dit krachtenveld kan op een drietal punten de betrokkenheid van partijen bij de broedplaats heroverwogen worden. Ten eerste de werkgroep Zeeuws Deltaplan Zoetwater. Dit is op provinciaal niveau een belangrijke partij als het gaat om beleid voor, en investeringen in zoetwaterprojecten. Afstemming is nu georganiseerd via personele unies. Dit kan goed werken, mits deze verwachting ook met de personen gedeeld wordt en de personele unies gedurende de looptijd van de broedplaats in stand blijven.

Ten tweede is het opvallend dat stichting 'de Puupe' niet betrokken is bij de broedplaats. Wel zijn verschillende partijen, waaronder gemeente, waterschap en ASD, nauw betrokken bij de Stichting. Op dit moment leidt de beperkte afstemming en samenwerking tussen broedplaats en stichting nog niet

tot problemen. Op het moment dat de haalbaarheidsstudies positief uitvallen en/of het draagvlak voor het plan groter wordt, zou het goed zijn de afstemming tussen stichting en broedplaats te vergroten, omdat agrariërs dan met verschillende mogelijke investeringen te maken krijgen (externe aanvoer versus zoet water innovaties).

Ten derde is de focus vooral op de huidige agrariërs, zowel individueel als via ASD en ZLTO. Er is ook een nieuwe generatie agrariërs die actief zijn in de onderwijsinstellingen (indirect aangehaakt via het living lab) en in AJK Schouwen-Duiveland. Het kan interessant zijn hen ook bij specifieke onderdelen van de broedplaats te betrekken (zie ook governance innovatie 'De optelsom van pilots').

De samenwerking in de broedplaats (wie is hoe betrokken) is passend in het krachtenveld rond de broedplaats. Het is raadzaam om de zojuist genoemde aandachtspunten in overweging te nemen. Verder is er op dit moment geen aanpassing van de positionering nodig.

H4. Advies en reflectie

❖ Advies

Naar aanleiding van deze krachtenveldanalyse kan geconcludeerd worden dat de juiste partijen in de juiste rol bij de broedplaats zijn betrokken. Grote aanpassingen in de organisatie zijn op dit moment niet aan te bevelen. Het krachtenveld is echter dynamisch en onderhevig aan verandering; het verandert door interne ontwikkelingen en externe gebeurtenissen. Denk bij externe gebeurtenissen bijvoorbeeld aan de ontwikkeling van nationaal beleid en regelgeving met betrekking tot landbouw (bijv. stikstof) of klimaat die leidend kunnen worden voor de aanpak in de broedplaats. Gepaste alertheid op veranderingen in het krachtenveld is dus aan te bevelen.

Actie: halfjaarlijkse update (volgende update winter 2022) van het krachtenveld door de taskforce governance.

De huidige manier van samenwerken aan oplossingen voor het zoetwatervraagstuk is geen vanzelfsprekendheid. De kernpartijen moeten investeren in elkaar en elkaar blijven vasthouden in de toekomst. Het benutten van de huidige energie en enthousiasme in de broedplaats is van belang om te komen tot gewenste resultaten.

Actie: leer- en reflectieproces met gemeente, waterschap en provincie in de tweede helft van 2021 georganiseerd door de taskforce governance.

Tot slot zijn veel partijen op gebiedsniveau betrokken, bijvoorbeeld via fieldlabs, quick scans of een haalbaarheidsstudie. De kracht van deze aanpak is dat de issues in het gebied leidend zijn en vervolgens alle partijen in een vroeg stadium betrokken te worden. Denk daarbij aan de individuele agrariërs, uitvoerders van maatregelen, waterbeheerder Evides, terreinbeheerders en bewoners. Op basis van de krachtenveldanalyse zien wij dat de meest relevante partijen door deze gebiedsgerichte aanpak daadwerkelijk zijn betrokken.

Actie: voortzetting van de gebiedsgerichte aanpak.

❖ Reflectie

In dit advies is het krachtenveld van de broedplaats beter in beeld gekomen. Het krachtenveld is in werkelijkheid complexer. Op 'hogere' niveaus zijn er tal van systemen die invloed hebben op de broedplaats. Denk bijvoorbeeld aan het krachtenveld rond het Zeeuws Deltaplan Zoetwater, het krachtenveld rond het IBP Vitaal Platteland Zuidwestelijke Delta en het krachtenveld rond het nationaal landbouw- en klimaatbeleid. Ook op 'lagere' niveaus zijn er systemen met invloed. Denk aan het krachtenveld rond een agrarisch bedrijf of rond een dorpskern. Zo zijn er op alle niveaus (sub)systemen waar partijen werken aan een hetzelfde vraagstuk. Deze systemen zijn dynamisch; er wordt actie ondernomen, relaties veranderen en gebeurtenissen vinden plaats.

In deze complexiteit en dynamiek is een versimpeling, in de vorm van een krachtenveldanalyse, behulpzaam. Het vraagt tegelijkertijd een bewustzijn dat de dynamiek binnen de broedplaats mede ontstaat in andere systemen. In de wetenschappelijke literatuur wordt het belang van 'adaptief vermogen' onderstreept: met onzekerheid en verrassingen om kunnen gaan is essentieel (Pahl-Wostl, 2009). Adaptief vermogen kan concreet vormkrijgen door de partijen goed te positioneren in het krachtenveld van de broedplaats, alert te blijven op ontwikkelingen en hiervan te leren. Ten eerste door in de broedplaats, projecten en fieldlabs goede afstemming en samenwerking te organiseren; ten

tweede door kansen en bedreigingen te herkennen, en hier adaptief op in te spelen; en in beide te blijven reflecteren en leren.

Bijlage 1. Bronnen

- Bekkers, V.J.J.M. (2007) *Beleid in beweging*, Boom Lemma.
- Boje, D.M. en D.A. Whetten (1981) Effects of organizational strategies and contextual constraints on centrality and attributions of influence in interorganizational networks, *Administrative Science Quarterly*, 26(3): 378-395.
- Hermans, L. en T. van der Lei (2012) *Actoranalyses: Methoden voor een succesvol beleid of project*.
- Koppenjan, J. en Klijn, E.H. (2004) *Managing uncertainties in networks: A network approach to problem solving and decision making*, London: Routledge.
- Living Lab Schouwen-Duiveland (2019). *Over Living Lab*, Zierikzee.
- Logsdon, J.M. (1991) Interests and interdependence in the formation of social problem-solving collaborations, *The Journal of Applied Behavioral Science*, 27(1): 23-37.
- Lukasse, H. en Visser, S.J. (2021) *Masterplan Zoetwater voor Zeeland*, Visser Waterbeheer.
- Pahl-Wostl, C. (2009) A conceptual framework for analysing adaptive capacity and multi-level learning processes in resource governance regimes, *Global Environmental Change*, 19(3): 354-365.
- Provincie Zeeland (2020). *Projectplan Zeeuws Deltaplan Zoet Water*, Middelburg.
- Swiers, J. (2021) *Stakeholder Analyse - Droogte op Schouwen-Duiveland*, Zierikzee: Living Lab Schouwen-Duiveland.
- Varvasovszky, Z. en Brugha R. (2000) How to do (or not to do) ... A stakeholder analysis, *Health Policy and Planning*, 15(3): 338-345.
- Witteveen en Bos (2021). *Zoetwateraanvoer Schouwen-Duiveland - Verkenning*, Deventer.

Bijlage 2. Toelichting per partij

❖ Gemeente Schouwen-Duiveland

De gemeente Schouwen-Duiveland heeft als lokale overheid een leidende en aanjagende positie in de broedplaats zoetwater. Het is voor de gemeente van belang om Schouwen-Duiveland in de toekomst aantrekkelijk te houden voor agrarische ondernemers, en om de kwaliteit van het landschap te waarborgen voor bewoners en toeristen. Een robuust zoetwatersysteem is daarvoor een randvoorwaarde. De gemeente werkt hieraan door nauwe samenwerking met andere partijen en draagt hieraan bij door o.a. de inzet van personeel en financiële middelen ten behoeve van verbeteringen en innovaties in het watersysteem. Middels de bestemmingsplannen kan de gemeente zelf invloed uitoefenen op de ruimtelijke inrichting van Schouwen-Duiveland.

❖ Provincie Zeeland

De provincie Zeeland heeft de ambitie om Zeeland op de lange termijn weerbaar te maken tegen zoetwatertekorten. Tekort aan zoetwater maakt de landbouw, industrie en natuur in sommige delen van de provincie kwetsbaar en dat is slecht voor het ondernemersklimaat, de export en de economie. Voor de lange termijn heeft de provincie Zeeland het Zeeuws Deltaplan Zoetwater (ZDZW) gepresenteerd, waarbij de hoofddoelstelling is dat de provincie in 2050 weerbaar is tegen zoetwatertekorten. De provincie kan via verordening ruimte en via projectbesluiten invloed uitoefenen op de ruimtelijke inrichting van Schouwen-Duiveland. Verder houdt de provincie toezicht op waterschap en gemeente, en stemt met hen af.

❖ Waterschap Scheldestromen

Het verbeteren van de beschikbaarheid van zoetwater hoort niet bij de kerntaken van een waterschap, maar ligt wel in lijn met de maatschappelijke taken. Het waterschap Scheldestromen is daarom nauw betrokken bij de broedplaats zoetwater. Zij stellen daarvoor kennis, ervaring en geld beschikbaar om te ondersteunen bij het implementeren van zowel innovatieve als bekende oplossingen. Het waterschap is op gebied van zoetwater een cruciale wetgever. Ze zijn verantwoordelijk voor beleid en verlenen de benodigde vergunningen; voor bijvoorbeeld de onttrekking van grondwater.

❖ Stichting de Puupe

De stichting De Puupe ontwikkelt een plan voor externe zoetweraanvoer. De ambitie van de stichting is om eind 2023 een ringleiding op te leveren. De stichting organiseert regelmatig informatiebijeenkomsten en heeft een stevige lobby richting de lokale politiek en onder een deel van de agrariërs. Uit de haalbaarheidsstudie, uitgevoerd door Witteveen en Bos (2021), is gebleken dat een externe weraanvoer een flinke investering vergt. De stichting bespreekt op dit moment de haalbaarheid en onderzoekt de mogelijkheden voor subsidiering.

❖ Agrarisch Schouwen-Duiveland en ZLTO

ASD is de lokale afdeling van ZLTO en vertegenwoordigt de belangen van agrariërs op Schouwen-Duiveland. De zoetwatervoorziening is één van de speerpunten, waarbij gestreefd wordt naar een robuuste watervoorziening zodat de landbouw rendabel blijft. ASD is één van de kernpartijen in de broedplaats en werkt mee aan de oplossingen voor zoetwatertekorten. Zij brengen kennis en kunde in het proces, en kijken waar en hoe realisatie van maatregelen mogelijk is. ASD is een belangrijke partij

binnen de broedplaats voor het inbrengen van overwegingen vanuit het perspectief van de agrariërs, het ontwikkelen en het tot uitvoering brengen van plannen en het creëren van draagvlak.

❖ **Individuele agrariërs**

De realisatie van zoetwaterprojecten is sterk afhankelijk van samenwerking met individuele agrariërs. De medewerking van individuele agrariërs in de realisatie van de plannen is immers randvoorwaardelijk voor de realisatie van maatregelen. Individuele agrariërs hebben dezelfde belangen als ASD/ZLTO, maar nemen geen deel in de broedplaats zoetwater als geheel, maar rond specifieke projecten (field labs, quick scans, haalbaarheidsstudies). Voor agrariërs is financiële haalbaarheid van de plannen een belangrijk aandachtspunt, zowel op de korte als op de middellange termijn.

❖ **Kennisinstellingen en adviesbureaus**

Kennisinstellingen en adviesbureaus doen onderzoek naar, en brengen advies uit over zoetwateroplossingen op zowel de korte als lange termijn. Veel van de nauw betrokken instellingen, zoals HAS Hogeschool, Acacia Water, KWR en Buro Waterfront, zijn gericht op innovatie en kennisontwikkeling en focussen zich dan ook meer op een robuust lange termijn zoetwatersysteem.

❖ **Uitvoerders**

Uitvoerders zijn ook een relevante partij in de broedplaats zoetwater; zonder hen kan er immers geen uitvoering en constructie van de plannen en maatregelen ten behoeve van de zoetwatervoorziening plaatsvinden. Uitvoerders richten zich zowel op verdiensten op de korte als op de lange termijn.

❖ **Natuurpartijen en terreinbeheerders**

Natuurpartijen en terreinbeheerders hebben veel lobbykracht en invloed in hun eigen beheergebied. Ze pleiten op lange termijn voor een goede balans tussen de bescherming van natuur- en milieuwaarde en het bestrijden van droogte en zoetwaterproblemen in Zeeland. In de huidige fieldlabs zit weinig/geen grondgebied van de actieve terreinbeheerders, daarom zijn zij op dit moment nog geen belangrijke partij in de broedplaats.

❖ **Rijkswaterstaat**

De Nationale Omgevingsvisie en het Nationaal Water Programma 2022-2027 stellen dat Rijkswaterstaat er op de lange termijn voor moet zorgen dat water beter wordt vastgehouden en opgeslagen. Rijkswaterstaat is beheerder van de grote wateren, zoals de Oosterschelde, Grevelingenmeer en Volkerak-Zoommeer. Daarmee bestaat geen directe afhankelijkheid tussen Rijkswaterstaat en de broedplaats, maar dit kan ontstaan als maatregelen in de fieldlabs raken aan de wettelijke taken of wanneer plannen van Rijkswaterstaat invloed hebben op het watersysteem van Schouwen-Duiveland (bijvoorbeeld toenemende kweldruk als gevolg van ander peilbeheer op hoofdwateren). Verder heeft Rijkswaterstaat middels de verdringingsreeks invloed op de verdeling van zoetwater bij droogte.

❖ **Interbestuurlijk programma Vitaal Platteland, ministerie van LNV**

Het ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij zet in op een Vitaal Platteland. Hiervoor is afgelopen vier jaar een programma gestart; het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP-VP). Eén van de gebieden in dit programma is de Zuidwestelijke Delta. Vanuit het IBP-VP is 4,5 miljoen beschikbaar gesteld, waarvan 2 miljoen subsidie naar de Broedplaats Zoetwater. Het IBP-VP bundelt de reeds beschikbare kennis en biedt ruimte voor nieuw onderzoek en experimenteerruimte voor innovatieve,

lange termijn oplossingen. Er is al veel kennis ontwikkeld waarbij de uitdaging is om de stap te zetten naar een brede gebiedsgerichte toepassing waarbij het watersysteem en de landbouw in samenhang worden gezien, en waarbij koppelingen met andere transities en opgaven worden gemaakt. Het heeft voornamelijk veel invloed gehad in de kickstart van de broedplaats. Na de regeerperiode van Rutte III is IBP-VP gestopt. Gebieden gaan door met de uitvoering van activiteiten van tot 2025.

❖ **Inwoners**

Voor inwoners op Schouwen-Duiveland is de zoetwatervoorziening voor agrariërs niet een onderwerp dat in de directe leefomgeving speelt. In een latere fase kan de zoetwatervoorziening echter wel een rol gaan spelen, wanneer projecten invloed hebben op de fysieke leefomgeving. De inwoners kunnen dan invloed uitoefenen in het kiezen van de lokale politiek, waarmee ze hun voorkeur kunnen laten doorklinken, en via participatieprocessen.

❖ **Evides**

Evides Waterbedrijf is verantwoordelijk voor het leveren van drinkwater in Schouwen-Duiveland en zet zich in om drinkwaterbronnen te beschermen en de leverzekerheid van kwalitatief drinkwater te waarborgen. Evides is binnen de broedplaats zoetwater tot op heden nauwelijks betrokken. Dit kan veranderen wanneer projecten in de broedplaats raken aan taken en locaties van Evides.

❖ **AJK Schouwen-Duiveland**

Het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK) is de belangenvereniging voor agrarische jongeren in Nederland. In Schouwen-Duiveland is het AJK Schouwen-Duiveland actief. AJK behartigt de belangen, en fungeert als kennis- en innovatieplatform voor jonge agrariërs. Daarnaast zetten zij zich in voor de versterking van onderlinge contacten tussen jongeren op het platteland. Voor de leden van AJK Schouwen-Duiveland is het van belang dat er de komende jaren wordt gewerkt aan oplossingen voor zoetwater en droogte, zodat de agrarische sector in Schouwen-Duiveland toekomstbestendig is. AJK Schouwen-Duiveland is nog niet betrokken bij de broedplaats.

❖ **Private financiers**

Private financiers zijn bereid te investeren in zoetwateroplossingen, zodat de landbouw in Zeeland rendabel blijft. Zo zet Rabobank zich in het samenwerkingsverband Zoetwater voor Zeeland in om *“de behoefte en beschikbaarheid van zoetwater in Zeeland duurzaam en toekomstbestendig in balans te houden, zodat ook op de langere termijn een vitale agrarische bedrijfsvoering mogelijk is en blijft”* (Lukasse & Visser, 2021). Momenteel is er nog geen sprake van cofinanciering door private financieringspartijen en wordt vooral gekeken naar subsidies vanuit overheden. In een latere fase kan de mate van afhankelijkheid van deze partijen echter vergroten, wanneer de doorwerking en realisatie van zoetwateroplossingen afhankelijk is van bijdragen van externe investeerders.

❖ **Living lab Schouwen-Duiveland**

Het Living Lab is een netwerkorganisatie met overheden, kennis- en onderwijsinstellingen en ondernemers. Dit netwerk biedt een belangrijke basis om projecten te initiëren en middelen voor onderzoek of voor projecten te mobiliseren. Zo wordt bijgedragen aan de ambitie van het living lab om *“Schouwen-Duiveland als innovatief eiland voor een veerkrachtige en adaptieve delta te ontwikkelen”* (Living Lab, z.d.). Het Living lab is gericht op de middellange tot lange termijn; innovaties die ontstaan in de triple helix (overheid, kennis, ondernemer) leiden op de langere termijn tot resultaat.

❖ **Zoetwaterregio Zuidwestelijke Delta**

De Zoetwaterregio Zuidwestelijke Delta is één van de regio's in het landelijk Deltaprogramma Zoetwater, en valt bestuurlijk onder het gebiedsoverleg Zuidwestelijke Delta en het landelijke Bestuurlijk Platform Zoetwater. Er is een voorkeursstrategie zoetwater vastgesteld en er zijn maatregelen opgenomen in een regionaal maatregelenpakket waarbij wordt gestreefd naar een duurzame zoetwatervoorziening op de lange termijn (2050, 2100). Dit wordt vertaald in maatregelen, vanuit de lange termijn focus. Momenteel heeft de Zoetwaterregio Zuidwestelijke Delta geen directe relatie met de broedplaats.

❖ **Werkgroep Zeeuws Deltaplan Zoetwater**

De Werkgroep Zeeuws Deltaplan Zoetwater bestaat uit overheden, (zoet)watergebruikers (landbouw, industrie, natuur, drinkwater) en kennisinstellingen. Binnen deze werkgroep, met als initiatiefnemer Provincie Zeeland, wordt een Zeeuws Deltaplan zoetwater opgesteld. Hoofddoelstelling is *“om in kaart te brengen hoe een zo robuust mogelijke regionale zoetwatersituatie, zowel kwalitatief als kwantitatief, kan worden bereikt in het licht van klimaatverandering en functionele vraagontwikkeling”* (Provincie Zeeland, 2020). Het is een combinatie van strategieën en maatregelen, waarbij op langere termijn wordt gekeken dan in de broedplaats, maar het concreter is dan in het Deltaprogramma. Momenteel levert de broedplaats input aan het Zeeuws Deltaplan zoetwater.